

Verneplan for vassdrag

Av Erik Ræstad

Erik Ræstad er siv.ing. og daglig leder av Hydroconsult A/S.

Er det realitet eller skuebrød å gi et 10 års midlertidig vern?

Stortinget vedtok den 6. april 1973 å gi vern mot vannkraftutnyttelse i en rekke vassdrag rundt om i landet.

Dette kalles gjerne Verneplan I.

I alt ble 95 vassdragsobjekter gitt varig vern. Deres energipotensial var 6.9 TWh (milliarder kilowattimer).

Ialt 50 objekter ble gitt midlertidig vern i 10 år, gjeldende til april 1983. Det er allerede gått mer enn 5 år av denne tiden.

I 1973 ble vernet av en rekke andre vassdragsobjekter *ikke* avgjort. Vedtaket 6. april 1973 var utsettelse, altså et slags ikke-tidsbestemt vern inntil nærmere undersøkelse foreligger.

Lite eller ingen ting er gjort for å utrede disse verneinteressene slik at en kan få bedre grunnlag for å vurdere om vernet skal bli varig eller om de skal bli gjenstand for konsesjonsbehandling.

I 1974 ble Kontaktutvalget for verneplan for vassdrag bedt etablert pånytt, og stort sett samme utvalg som for Verneplan I trådte i arbeid. Det ga sin utredning i april 1976 (NOU 1976: 15) og Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesens Hovedstyre ga sin innstilling om Verneplan II den 20. desember 1977.

Pr. november 1978 er ikke denne Stortingsbehandlet.

Utvalget for Verneplan II har vært klar over hvordan tiden løper og har foreslått at 10 års-vernet bør forlenges til april 1985, for Verneplan I.

Hovedstyret slutter seg til det, og begrunner dette med at det trengs betydelige midler til å vurdere verneinteressene.

I St.prp. 121 (1977/78) foreslås bevilget 6 mill. kroner til vurderingene.

I Hovedstyrets innstilling finnes en rekke nye vassdragsobjekter, ialt 10, som foreslås gitt 10 års vern. Det samlede potensial er 2.5 TWh.

Det som ikke fremgår klart er at disse 10 årene regnes løpende fra april 1973. *Under hvert objekt står det i Hovedstyrets innstilling at objektet anbefales vernet midlertidig sammen med 10 års-gruppen fra 1973.*

Hvis verneperioden for disse blir forlenget, som foreslått av Sperstadutvalget, til april 1985, så vil altså realiteten bak et 10 års-vern meddelt ved et eventuelt Stortingsvedtak i 1979 bli at verneperioden bare er 6 år.

Da er etter min mening vernet ikke en realitet, men bare et skuebrød.

Hvis Stortinget virkelig mener å legge inn en reell styring av våre vannkraftkilders utnyttelse, så bør 10 års-vern bety et *reelt vern i 10 år fra Stortingsvedtaket.*

10 års vern bør da gjelde *alle* vassdrag i denne vernekategorien, enten de hørte med i Verneplan I eller Verneplan II.

La oss ta et konkret eksempel i Flåm-vassdraget, et av de naturskjønneste vassdrag i hele landet, sett og beundret av tusener av turister fra Bergensbanen og Flåmdalsbanen hvert eneste år.

Objekt nr. 91 Flåmvassdraget i Aur-

land kommune i Sogn og Fjordane ble votert: «Utsett» i 1973.

I Verneplan II tilrår utvalget at Flåmsvassdraget blir vernet midlertidig sammen med 10 års-gruppen fra 1973.

Aurland kommune som nå har adskil- lig erfaring om kraftutbygging, tilrår *varig* vern av vassdraget.

Fylkesutvalget tilrår også *varig* vern.

Hovedstyret finner at Bergensbanen og Flåmsbanen er de primære turistattrak- sjoner i området og at også vasskraftut- nyttelsen kan bli mulig uten at Flåms- dalen som turistattraksjon blir forringet.

«En vil få et eksempel på hvordan kontrasten mellom vår kulturs aktiviteter og storslått natur utnyttes», sier Hoved- styret, og går inn for vern i 10 år (d.v.s. i realiteten bare 6 år).

Det foresvever meg som tidvis «tog- turist» på jernbanen at det beundrings- verdige er at du kan se disse vassdragene fra togvinduet. NVE Hovedstyrets argu- mentasjon er litt vanskelig å følge på dette punkt.

Statens tidligere rettigheter i Flåms- vassdraget er overdratt til Skiensfjordens kommunale kraftselskap.

SKK ervervet statens rettigheter (jfr. Kgl.res. av 4. april 1975) etter at Verne- plan I var vedtatt og som et ledd i et makeskifte om Folgefonn-rettigheter som SKK hadde og som Statskraftverkene har utnyttet.

Ervervet i Flåmsvassdraget ble i Hoved- styrets innstilling gitt på vilkår nr. 4 av at utbygging må påbegynnes innen 2 år og fullføres innen ytterligere 5 år, altså innen 1982.

I «Meddelte Vassdragskonsesjoner» for 1977 kan vi lese at SKK får utsettelse med å overholde tidsfristen for påbegynnelse av utbygging.

«En nærmere tidsfastsettelse vil det bli tatt standpunkt til når spørsmålet ved- rørende vern av vassdraget er avklart», står det, som eneste begrunnelse for ved- taket.

Da forstår man bedre hvorfor NVE Hovedstyret må desavouere både kom- mune og fylke og lage en noe konstruert begrunnelse om kombinert naturverdi og kraftkildeværdi.

Altså:

Flåmsvassdraget som i distriktet er an- sett *varig* verneverdig ble ikke i realiteten vernet i 1973.

Tvert om: Staten overdro sine fallretter 2 år senere til SKK på vilkår at fallene er ferdig utbygget innen 1982.

Men så kommer Verneplan II og fore- slår midlertidig vern i 10 år fra 1973. Altså kan vassdraget bli vernet til april 1983.

For å gjøre det mulig for SKK å over- holde sine konsesjonsvilkår utsetter så departementet den 18. november 1977 tidsfristen for påbegynnelsen av utbyg- gingen *uten* å angi en nærmere fastsatt frist.

Konklusjon:

Det enkelte eksempel fra Flåmsvass- draget og den generelle innstilling fra Hovedstyret om Verneplan II vil vise at det ikke er særlig reelt innhold i 10 års vernet som nå foreslås.

Jeg vil hevde at Stortinget den dag det sluttbehandler Verneplan II må ta et fast standpunkt til midlertidig vern.

Det skal innebære at vernet gjelder i 10 år fra vedtakets dato, og det må gjelde alle vassdrag i denne kategori, både de fra Verneplan I og de utsatte og de nye i Verneplan II.